

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การที่มนุษย์เรียนรู้มากขึ้น รวมทั้งการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากร มนุษย์ต้องพยายามพัฒนาความเจริญเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ทั้งในด้านที่อยู่อาศัย การผลิตอาหารให้พอกับความต้องการ รวมทั้งการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งอำนวยความสะดวกสบายแก่ชีวิต สิ่งต่างๆ เหล่านี้กระทำได้โดยอาศัยความรู้ และวิทยาการต่างๆ เช่น การเพิ่มผลผลิตโดยใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ การควบคุมแมลง และศัตรูพืชด้วยการใช้สารฆ่าแมลง การเลี้ยงสัตว์ด้วยวิธีการใหม่ๆ เพื่อนำสัตว์มาเป็นอาหารได้รวดเร็วขึ้น การพัฒนาในด้านอุตสาหกรรมทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ และสารสังเคราะห์ใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ ความก้าวหน้าในด้านการแพทย์ การรู้จักใช้สารกัมมันตภาพรังสีในด้านต่างๆ รวมทั้งการผลิตกระแสไฟฟ้าด้วยพลังงานปรมาณู เป็นต้น ซึ่งนับว่าเป็นความสำเร็จที่มนุษย์ควรจะได้ภูมิใจ แต่ขณะเดียวกันก็เป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงว่าขณะที่เราได้รับประโยชน์จากการพัฒนาความเจริญโดยอาศัยวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีนั้น ก็เกิดมีปัญหามลพิษตามมาด้วย

การเกิดปัญหามลพิษขึ้นนั้น ไม่ใช่เพราะการขาดเทคโนโลยี แต่เนื่องจากขาดความสำเร็จที่ได้จากการใช้เทคโนโลยีนั่นเอง เพราะการพัฒนาความเจริญนั้น ยากที่จะหลีกเลี่ยงการทำลายระบบธรรมชาติได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำลายโครงสร้างความสลับซับซ้อน และกระบวนการควบคุมตัวเองในระบบธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม การที่จะไม่ใช้เทคโนโลยีนั้นคงไม่ได้ปัญหาจึงอยู่ที่ว่าทำอย่างไรถึงจะควบคุมการใช้เทคโนโลยีให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม (Appropriate Technology) โดยไม่ถึงกับไปทำลายระบบความเป็นไปในธรรมชาติมากนัก หรือโดยไม่จำเป็นในบางกรณี (นิวัติ เรืองพานิช, 2537)

เอส เอ เอ็ม เอส ก็เบรีย (2532) กล่าวไว้ในหนังสือ "การสื่อข่าวสารสิ่งแวดล้อม : คู่มือสื่อมวลชน" ว่า ภารกิจในการควบคุม ป้องกัน และจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่กว้างขวางมาก จนความพยายาม และการลงทุนของผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งนักวางแผนด้านสิ่งแวดล้อมเพียงฝ่ายเดียว ย่อมไม่อาจบรรลุเป้าหมายได้ หากปราศจากความร่วมมือของสื่อมวลชนให้เข้าร่วมกันปกป้องสิ่งแวดล้อม

การปรับโครงสร้างของระบบโลกไปสู่ความยั่งยืนจำเป็นต้องปรับปรุงข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางนิเวศ โดยสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือหนึ่ง ที่จะสามารถปรับความคิดของสังคมไทยในเรื่องสิ่งแวดล้อม เพราะเป็นกลไกที่มีอิทธิพลต่อบุคคล และการตัดสินใจของสังคม ประชาชนต้องเรียนรู้ให้มากขึ้นเกี่ยวกับนิเวศวิทยาของมนุษย์ทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับโลก รวมทั้งต้องมีความเข้าใจมากขึ้นเกี่ยวกับความเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนา กับสิ่งแวดล้อม (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ , 2538)

เอล เอ เอ็ม เอส ก็เบรีย ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ในฐานะสื่อมวลชน จำเป็นจะต้องทราบเรื่องราว และสภาพการณ์ทางสิ่งแวดล้อมต่างๆ ด้วยเหตุผลหลายประการด้วยกัน ประการแรกในฐานะวิชาชีพ ที่ต้องรับผิดชอบในการที่จะทำให้สาธารณชนโดยส่วนรวมได้รับทราบ และตระหนักในสภาพการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม ประการที่สองคือ การย้ายเดือนสาธารณชนในประเด็นของสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่องค์การสหประชาชาติพยายามผลักดันอยู่ และประการที่สาม เนื่องจากสภาพการณ์ต่างๆ ทางสิ่งแวดล้อมล้วนมีความเชื่อมโยงกันอย่างลึกซึ้ง เช่น การทำลายป่าไม้ การแปรสภาพเป็นทะเลทราย การสูญพันธุ์ของสัตว์ และพืช รวมทั้งวัฒนธรรม และความเป็นชุมชนของมนุษย์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะแสดงให้เห็นความซับซ้อนในงานข่าว และความซับซ้อนดังกล่าวจะต้องไม่ถูกประเมินความสำคัญต่ำกว่าที่ควรจะเป็น

ยิ่งไปกว่านั้นสื่อมวลชนมีหน้าที่ในอาชีพ ที่จะต้องพิจารณาแง่มุมของเรื่องที่แตกต่างกัน ซึ่งเสาะแสวงมาได้ และรวบรวมให้เกี่ยวข้องโดยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งกระบวนการทั้งหมดนี้ ต้องตั้งอยู่บนความเป็นกลาง จรรยาบรรณ และจริยธรรม และในฐานะที่สื่อมวลชนส่วนใหญ่ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม จึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ความพยายามให้เพียงพอที่จะรู้ในเรื่องทั้งหมดที่รับผิดชอบอยู่ ความสำเร็จอย่างสมบูรณ์แห่งการกระทำเรื่องที่ซับซ้อน และยุ่งยากให้อ่านง่ายนี้ จึงจะมีค่าควรแก่การนับถือ และชื่นชมของคนทั่วไป

ในบรรดาสื่อมวลชนประเภทต่างๆ หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่เก่าแก่ที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับสื่อมวลชนประเภทอื่น ซึ่งจัดว่ามีบทบาท และมีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของมนุษย์เป็นอย่างมาก นอกจากจะเป็นสื่อที่คงทนถาวรแล้ว ข้อความที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์จะยืนยาว ปรากฏเป็นเอกสารอ้างอิงทางประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี หนังสือพิมพ์สามารถจะเสนอรายงานข่าวในลักษณะที่เรียกว่า ตีความหมาย หรือแปลความหมายในสาระสำคัญของข่าวนั้นๆ ได้ด้วย และเป็นสื่อมวลชนอย่างเดียวที่สามารถแสดงทัศนะของตนเองได้โดยคอลัมน์บทบรรณาธิการเพื่อชี้แนะให้ผู้อ่านได้คิดในปัญหาสำคัญๆ ของกาละนั้นๆ หรือเพื่อสกัดกั้นเหตุการณ์ต่างๆ ในคราวเดียวกันก็สามารถตีพิมพ์ทัศนะของผู้อ่านได้อย่างเต็มที่ชนิดที่ไม่มีเครื่องมือสื่อสารมวลชนชนิดใดอื่น

จะทำได้ นอกจากนี้ หนังสือพิมพ์ยังมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการของสังคมอย่างใกล้ชิดทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง โดยรายงานเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวในสังคม โดยเฉพาะในสังคมการปกครองตามแบบประชาธิปไตย (มาลี บุญศิริพันธ์ , 2537)

อีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของประชาชนซึ่งเป็นผู้อ่านทั่วๆ ไปอยู่มากนั้นมาจาก หน้าที่ของหนังสือพิมพ์ ซึ่งมีหน้าที่หลัก 4 ประการ คือ ให้ข่าวสาร ให้ข้อเสนอแนะ ให้ความบันเทิง และเป็นสื่อในการโฆษณา ซึ่งจะเห็นได้ว่า บรรดาหน้าที่หลักทั้ง 4 ประการนั้น หน้าที่ในการให้ข่าวสาร และหน้าที่ในการให้ข้อเสนอแนะหรือเสนอความคิดเห็น เป็นหน้าที่ที่มีลักษณะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความรู้สึกนึกคิดของประชาชนผู้อ่านโดยตรง แม้ว่าตามหลักการแล้วหนังสือพิมพ์ควรจะต้องแยกข่าว และความคิดเห็นออกจากกัน โดยเสนอความคิดเห็นในรูปของบทบรรณาธิการ รวมทั้งบทความต่างๆ และจดหมายจากผู้อ่านก็ตาม แต่ปัญหาของการเสนอข่าวและการเสนอความคิดเห็นของหนังสือพิมพ์ก็ยังคงเป็นที่ถกเถียงกัน และได้รับการวิพากษ์วิจารณ์กันอยู่เนืองๆ ทำนองว่า หนังสือพิมพ์เสนอความคิดเห็นของตนเข้าไปปะปนกับข่าวสาร ทำให้ข่าวสารถูกบิดเบือนไปจากความเป็นจริง อย่างไรก็ตามการเสนอข่าวโดยแยกข่าวออกจากความคิดเห็นโดยเด็ดขาดนั้นเป็นเรื่องยาก เพราะอาจจะมีความคิดเห็นที่แอบแฝง หรือปะปนมาในรูปของการเสนอข่าวด้วย ซึ่งเป็นเรื่องที่มีอิทธิพลต่อผู้อ่านเป็นอย่างมาก เพราะผู้อ่านมิได้เฉลียวใจเลยว่าเป็นความคิดเห็น อาจกล่าวได้ว่า เป็นเรื่องของศิลปะในการเสนอความคิดเห็น ซึ่งอาจจะรวมถึงเทคนิคในการเสนอภาพ และวิธีการอื่นเพื่อให้ดึงดูดความสนใจของผู้อ่านด้วย (นภดล รวีเจริญ , 2524)

นอกจากนี้ในการนำเสนอข่าวดังกล่าวมีกระบวนการที่ข่าวสารจะต้องเดินทางผ่านช่องทาง หรือตัวสื่อ ซึ่งได้รับการกลั่นกรองก่อนจะปล่อยผ่านออกไปสู่ผู้อ่าน ผู้ทำหน้าที่กลั่นกรองปล่อยข่าวสารออกไปก็คือบุคคลหรือองค์กรที่ทำหน้าที่ นับตั้งแต่นักข่าว ช่างภาพ ผู้เรียบเรียงข่าว หรือรีไรท์เตอร์ หัวหน้าข่าวแต่ละหน้า บรรณาธิการข่าวในประเทศ ผู้ช่วยบรรณาธิการทำหน้าที่บรรณาธิการที่เรียกว่า Sub-Editor หรือ Copy-Editor ไปจนถึงบรรณาธิการบริหาร และบรรณาธิการใหญ่ของหนังสือพิมพ์ บุคคลเหล่านี้จะใช้วิจรรย์ญาณประเมินคุณค่า เนื้อหาของข่าวที่รวบรวมมาได้ คัดเลือกข่าวสารที่มีคุณค่า และตรงต่อความสนใจใคร่รู้ของผู้รับสารก่อนจะปล่อยให้ข่าวสารนั้นหลังไหลไปสู่สาธารณะชน ซึ่งนับว่ามีผลกระทบอย่างยิ่งต่อรับรู้ข่าวสารของผู้อ่าน (สิริทิพย์ ชันสุวรรณ, 2539)

ผู้บริโภคข่าวสารจากหนังสือพิมพ์จะได้รับประโยชน์อย่างมาก ถ้าหนังสือพิมพ์มีกระบวนการกลั่นกรองข่าวสารอย่างมีคุณภาพ มีความเป็นกลาง และมีนักข่าว หรือผู้สื่อข่าวด้านสิ่งแวดล้อม

ล้อมที่สามารถเสนอข่าวที่เกิดจากกระบวนการคิดอย่างมีเหตุ และผล มากกว่าจะเสนอเพียงใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร ซึ่งไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า นักข่าวส่วนมากยังขาดประสบการณ์หรือการฝึกฝนอบรมด้านสิ่งแวดล้อม และวิทยาศาสตร์

สังคมไทยในปัจจุบันกำลังเผชิญหน้าอยู่กับความขัดแย้ง และการแย่งชิงทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องดิน น้ำ ป่าไม้ อย่างรุนแรง ประเด็นปัญหาหนึ่งที่มีความรุนแรงดังกล่าวก็คือ ปัญหาการเมืองซึ่งเกิดจากการสร้างเขื่อน

การถกเถียง และประเด็นความขัดแย้งในเรื่องเขื่อนกลับวนเวียนอยู่กับปัญหาทางเทคนิคมากกว่าการสร้างเสริมสติปัญญา การเรียนรู้ และการแก้ปัญหาร่วมกันอย่างชาญฉลาด ตัวอย่างเช่น ฝ่ายสร้างเขื่อนมักอ้างอยู่เสมอว่า ประเทศไทยมีปริมาณน้ำจืดจำนวนมากแต่ปล่อยทิ้งลงทะเลให้เปล่าประโยชน์ ควรมีการสร้าง "ภานนะ" ขนาดใหญ่ไว้กักเก็บน้ำให้เพียงพอต่อความต้องการที่เพิ่มสูงขึ้น ฝ่ายที่ค้านเขื่อนก็จะเสนอว่า ข้อมูลดังกล่าวไม่เป็นความจริง เพราะในปัจจุบันประเทศไทยมีเขื่อนขนาดใหญ่อยู่แล้วเป็นจำนวนมาก และมีขนาดกักเก็บน้ำได้เพียงพอ ปัญหาจึงไม่ได้อยู่ที่ความต้องการเขื่อนเพิ่ม หากแต่เขื่อนที่มีอยู่แล้วไม่มีประสิทธิภาพในการเก็บน้ำได้จริง

การวิวาทะถกเถียงในประเด็นดังกล่าว รวมทั้งปัญหาทางเทคนิคอื่นๆ อีกมากมายย่อมดำเนินไปอย่างไม่มีสิ้นสุด ต่างฝ่ายต่างก็พยายามหยิบยกข้อมูลมาสนับสนุนจุดยืน และแนวความคิดของตน เพื่อเอาชนะฝ่ายตรงข้าม สุดท้ายก็ลงเอยด้วยการใช้กำลังและความรุนแรงเข้าตัดสิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากฝ่ายที่มีอำนาจอยู่ในมือ (ยศ สันตสมบัติ, 2537)

ในประเด็นดังกล่าว ดี มอนเด (2532) ได้กล่าวถึงการรายงานข่าวสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพว่า มักจะเกิดขึ้นเมื่อมีประเด็นข้อขัดแย้ง หรือความสับสนซับซ้อน ยกตัวอย่างกรณีข้อถกเถียงเกี่ยวกับการสร้างเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ ชื่อว่า ไฮเลนท์ วอลเลย์ เดม ในมลรัฐเคราล่า ประเทศอินเดีย ซึ่งยึดเยื้อมาเป็นเวลาหลายปี มองในแง่ของความต้องการพลังงานไฟฟ้าเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาแล้วจะเห็นได้ว่า การสร้างเขื่อนนี้ก็มิใช่เหตุผลในอีกด้านหนึ่ง บทบาทของหนังสือพิมพ์ที่รายงานข่าวเรื่องนี้มีส่วนเป็นอย่างมากที่ทำให้โครงการสร้างเขื่อนนี้ยุติลง

ในส่วนของประเทศไทยที่ผ่านมามีข้อถกเถียงโต้แย้งกันมากมาย ตัวอย่างเช่น การสร้างเขื่อนน้ำโจน ซึ่งถ้าสร้างแล้วจะทำให้ป่าไม้ในเนื้อที่ทั้งสิ้น 944 ตารางกิโลเมตร จมอยู่ภายใต้อ่างน้ำเหนือเขื่อน ประการสำคัญที่สุดคือ ป่าไม้บริเวณดังกล่าวเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ตามหลักนิเวศวิทยาและชีววิทยาที่สุดแห่งหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ, 2536-2537)

บทบาทของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยจึงค่อนข้างเด่นชัด นั่นคือแทบทุกฉบับต่างรายงานความเคลื่อนไหวของประเด็นถกเถียงเรื่องนี้มาโดยตลอด

ในปัจจุบัน "ข่าวด้านสิ่งแวดล้อม" โดยเฉพาะกรณีการสร้างเขื่อนได้เป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งในหน้าหนังสือพิมพ์ไทย เนื่องจากสังคมได้หันมาสนใจประเด็นนี้เพิ่มมากขึ้น รวมทั้ง "ข่าวเขื่อนปากมูล" ซึ่งถูกวิพากษ์วิจารณ์ และถูกตั้งคำถามเพื่อหาทางออกอย่างกว้างขวาง

เหตุการณ์กรณีการขุดลอกประทุ้งการก่อสร้างเขื่อนปากมูลนั้น เกิดจากรัฐกรกลุ่มหนึ่งได้ออกมาคัดค้านเนื่องจากได้รับผลกระทบด้านที่อยู่อาศัย ที่ทำกิน ซึ่งการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยได้ให้การช่วยเหลือราษฎรที่ได้รับผลกระทบโดยตรงมาโดยตลอด ราษฎรส่วนหนึ่งพอใจ และยินยอม แต่ยังมีราษฎรในพื้นที่อีกส่วนหนึ่งยังคงคัดค้านอยู่ โดยได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มอดีตนักศึกษา และนักศึกษาปัจจุบัน และในที่สุดกลุ่มสมาชิกคนจนได้เข้าไปเป็นแกนนำของผู้คัดค้านต่อต้านเขื่อนปากมูลมาเกือบ 10 ปี จนกระทั่งกลุ่มผู้คัดค้าน ซึ่งนำโดยแกนนำการชุมนุมได้เข้าไปยึดพื้นที่ที่จะสร้างสวนเฉลิมพระเกียรติฯ จัดตั้งเป็นหมู่บ้านแม่มน่มันยืนขึ้น เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2542 (ฝ่ายประชาสัมพันธ์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, 2543)

ข่าวเขื่อนปากมูลจึงได้ถูกนำเสนอ และถูกเขียนขึ้นในหนังสือพิมพ์ ซึ่งมีข่าวหลายประเภท ทั้งข่าว ภาพข่าว บทความ บทบรรณาธิการ และการ์ตูนล้อการเมือง โดยผู้เขียนข่าวมีทั้งผู้สื่อข่าวด้านสิ่งแวดล้อมของหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นๆ นักวิชาการสาขาที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานด้านพลังงานหรือกลุ่มองค์กรที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเข้ามาใช้น้ำกระดาดหนังสือพิมพ์เป็นเวทีเพื่อสื่อสารความคิด ซึ่งเป็นการช่วงชิงพื้นที่ในหน้ากระดาษที่จะเผยแพร่ความคิด ความเชื่อของผู้ผู้อ่าน

เรื่องผลกระทบของโครงการพัฒนาเขื่อนผลิตไฟฟ้าด้วยพลังน้ำนี้ นักข่าวหรือนักหนังสือพิมพ์ที่ติดตามทำข่าวเรื่องนี้ ควรจะต้องระมัดระวังเป็นพิเศษในการศึกษาทุกแง่มุมของกรณีขัดแย้งนี้ และจะต้องใช้ความสามารถอย่างยิ่งยวดในการสืบสวนประเด็นดังกล่าว ควรหาข้อมูลจากแหล่งข่าวให้ครอบคลุมทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็น ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ นักการเมือง ข้าราชการ นักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และนักวิชาการ และมีจริยธรรมในการนำเสนอข่าวสารสู่ผู้อ่าน แต่หากนักข่าวหนังสือพิมพ์บกพร่องในเรื่องดังกล่าว ในที่สุดประชาชนอาจต้องตัดสินใจว่า จะเอาเขื่อนนี้หรือไม่ โดยขึ้นอยู่กับข้อมูลที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ ปัญหาไม่ได้อยู่ที่ว่า ประชาชนตัดสินใจผิดหรือถูก แต่อยู่ที่ว่าพวกเขาได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง และเพียงพอ เพื่อนำมาประเมินการตัดสินใจของตนอย่างเหมาะสมหรือไม่ต่างหาก

ไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ (2543) ได้กล่าวถึงบทบาทสื่อมวลชนต่อกรณีเชื่อน้ำ สื่อมีส่วนสำคัญในการทำให้ประเด็นปัญหาเชื่อน้ำกลายเป็นประเด็นสาธารณะ ซึ่งปรากฏชัดตั้งแต่กรณีเชื่อน้ำใจนเป็นต้นมา เพราะสื่อมวลชนได้นำเสนอข่าวกรณีเชื่อน้ำใจนอย่างกว้างขวางทั้งหนังสือพิมพ์ และโทรทัศน์อย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน การนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนนับว่าเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การต่อสู้คัดค้านเชื่อน้ำใจนประสบความสำเร็จ เพราะสื่อไม่เพียงแต่รายงานข่าวเรื่องเชื่อน้ำใจนมากขึ้นเท่านั้น แต่สื่อยังแสดงจุดยืนที่ไม่เห็นด้วยทั้งในรูปของบทความ บทบรรณาธิการ หรือแม้แต่การ์ตูนล้อเลียน ซึ่งความสำคัญของสื่อในการคัดค้านเชื่อน้ำใจนนี้ ทำให้ กฟผ.ต้องปรับกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ใหม่ เพราะ กฟผ.ที่ถือว่าเป็นรัฐวิสาหกิจที่มีกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ที่ดีที่สุด ต้องพ่ายแพ้ในกรณีเชื่อน้ำใจน ซึ่งภายหลังกรณีเชื่อน้ำใจน ปรากฏว่า กฟผ.ให้ความสำคัญกับการทำงานกับสื่อท้องถิ่น ซึ่งเห็นได้ชัดในกรณีเชื่อน้ำใจนปากมูลที่สื่อมวลชนท้องถิ่นบางส่วนตกอยู่ภายใต้อิทธิพล ของ กฟผ. และกลายเป็นกระบอกเสียงในการสนับสนุนเชื่อน้ำใจน ในบางครั้งสื่อยังเป็นส่วนหนึ่งของการบิดเบือนข่าวสารเพื่อปูทางให้ กฟผ.ใช้ความรุนแรงกับชาวบ้านอย่างชอบธรรมในกรณีเชื่อน้ำใจนปากมูล จึงเห็นได้ว่า ความขัดแย้งเรื่องเชื่อน้ำใจนที่เกิดขึ้นในยุคนี้ เป็นยุคที่หน่วยงานรัฐใช้ "สงครามข่าวสาร" โดยมีสื่อมวลชนเป็นตัวแสดงสำคัญ การวิเคราะห์ความขัดแย้งเรื่องเชื่อน้ำใจนในสังคมไทยจึงจำเป็นต้องวิเคราะห์บทบาทของสื่อด้วย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาข่าวสิ่งแวดล้อมในหนังสือพิมพ์ไทย โดยศึกษาจากข่าวเชื่อน้ำใจนปากมูลในการใช้พื้นที่ทางความคิดในข่าวเป็นอย่างไร สื่อสนับสนุนฝ่ายใด มีการนำเสนอประเด็นใดบ้าง สะท้อนความสนใจด้านสิ่งแวดล้อมของสื่อมวลชนหนังสือพิมพ์อย่างไร เป็นการตรวจสอบคุณภาพข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมที่เผยแพร่สู่ประชาชนทั่วไป และภาพสะท้อนนี้จะสามารถทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ นักสิ่งแวดล้อม สถาบันหนังสือพิมพ์ ผู้บริโภคข่าวสาร รวมทั้งหน่วยงานอื่นๆ ได้มองเห็นปรากฏการณ์การนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมในหนังสือพิมพ์ไทยในปัจจุบัน

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาความสมดุลของข่าวเชื่อน้ำใจนปากมูลในหนังสือพิมพ์

1.2.2 เพื่อศึกษาประเด็นของข่าวเชื่อน้ำใจนปากมูลในหนังสือพิมพ์

1.3 สมมติฐานการวิจัย

1.3.1 การนำเสนอข่าวเชื่อมปากมูลในหนังสือพิมพ์มีจำนวนข่าวของแต่ละฝ่ายมากน้อยต่างกัน ซึ่งจะแสดงให้เห็นแนวโน้มการสนับสนุนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งของสื่อหนังสือพิมพ์

1.3.2 การนำเสนอข่าวเชื่อมปากมูลในหนังสือพิมพ์มีประเด็นทางสิ่งแวดล้อมในหลายประเด็น เกี่ยวกับการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเป็นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมแก่มวลชน

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1) ด้านความสมดุลในการนำเสนอข่าว

- ก. ข่าวที่นำเสนอโดยฝ่ายคัดค้าน (คัดค้านการสร้างเขื่อน)
- ข. ข่าวที่นำเสนอโดยฝ่ายเป็นกลาง (นำเสนอทั้ง 2 ฝ่าย)
- ค. ข่าวที่นำเสนอโดยฝ่ายสนับสนุน (สนับสนุนการสร้างเขื่อน)

2) ด้านประเด็นในการนำเสนอข่าว

- ก. ประเด็นข่าวที่นำเสนอโดยฝ่ายคัดค้าน
- ข. ประเด็นข่าวที่นำเสนอโดยฝ่ายเป็นกลาง
- ค. ประเด็นข่าวที่นำเสนอโดยฝ่ายสนับสนุน

1.4.2 ขอบเขตด้านหนังสือพิมพ์

ศึกษาจากหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยที่มียอดจำหน่าย 5 อันดับแรกของประเทศไทย ได้แก่

- 1) หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ
- 2) หนังสือพิมพ์เดลินิวส์
- 3) หนังสือพิมพ์มติชน
- 4) หนังสือพิมพ์ข่าวสด
- 5) หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ

1.4.3 ขอบเขตด้านเวลา

ศึกษาจากหนังสือพิมพ์ 170 ฉบับ จากฉบับวันที่ 24 พฤษภาคม-26 มิถุนายน 2543 เป็นเวลาประมาณ 1 เดือน โดยเป็นช่วงระยะเวลาที่เริ่มมีการนำเสนอข่าวเชื่อนปากมุลมากขึ้น และน้อยลงตามลำดับ นอกจากนั้นผู้วิจัยได้ทำการศึกษาย้อนหลังเกี่ยวกับข่าวเชื่อนปากมุลในหนังสือพิมพ์ทั้ง 5 ฉบับ เป็นเวลา 1 เดือน เพื่อทราบสถานการณ์ที่ผ่านมา

1.5 คำนิยามศัพท์เฉพาะ

ข่าวสิ่งแวดล้อม หมายถึง ข่าวที่สื่อถึงเรื่องราวทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น มีตั้งแต่เรื่องในวงกว้าง คือ ระดับสากล มาจนถึง ระดับประเทศ ระดับชุมชน และระดับบุคคล โดยเสนอทั้งในแง่บวกและลบ

ข่าวเชื่อนปากมุล หมายถึง ข่าวที่นำเสนอกรณีการขัดแย้งระหว่างผู้ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อน และทำคัดค้านการดำเนินงานของเขื่อนปากมุล กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานของเขื่อนปากมุล ได้แก่ รัฐบาล การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จากหนังสือพิมพ์ฉบับวันที่ 24 พฤษภาคม- 26 มิถุนายน 2543

การนำเสนอข่าวเชื่อนปากมุล หมายถึง รูปแบบ และเนื้อหาที่เน้นประเด็นเฉพาะข่าวเชื่อนปากมุลที่ตีพิมพ์ในหน้ากระดาษหนังสือพิมพ์

รูปแบบข่าว หมายถึง การนำเสนอข่าว และภาพข่าว บทความ บทบรรณาธิการ และการ์ตูนล้อการเมือง

เนื้อหาข่าว หมายถึง รายละเอียดของข่าวที่รวมถึง ความสมดุล ประเด็น ในการนำเสนอข่าวเฉพาะข่าวเชื่อนปากมุลในช่วงเวลาที่กำหนด

ความสมดุลในการนำเสนอข่าว หมายถึง

- 1) การนำเสนอข่าวโดยให้น้ำหนักที่ฝ่ายคัดค้านการสร้างเขื่อนปากมุล ทั้งประชาชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรง นักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หรือนักวิชาการ
- 2) การนำเสนอข่าวโดยให้น้ำหนักที่ฝ่ายเป็นกลาง โดยนำเสนอทั้งฝ่ายคัดค้านและฝ่ายสนับสนุนการสร้างเขื่อน
- 3) การนำเสนอข่าวโดยให้น้ำหนักที่ฝ่ายสนับสนุนการสร้างเขื่อน ทั้งหน่วยงานที่ดำเนินงานเกี่ยวกับเขื่อนปากมุล เช่น กฟผ. รัฐบาล หรือกลุ่มประชาชนที่ไม่เห็นด้วยกับการขมุนุมคัดค้านการสร้างเขื่อน

ประเด็นในการนำเสนอข่าว หมายถึงข่าวเชื่อมปากมดูลที่นำเสนอข่าว ฝ่ายคัดค้าน ฝ่าย
เป็นกลาง และฝ่ายสนับสนุน ในเรื่องต่อไปนี้

- 1) การเสนอสถานการณ์การชุมนุมคัดค้านการสร้างเชื่อมปากมดูล
- 2) ความขัดแย้งของฝ่ายต่างๆ ในกรณีเชื่อมปากมดูล
- 3) ผลกระทบจากการสร้างเชื่อมต่อประชาชนในพื้นที่ และสิ่งแวดล้อม
- 4) การวิพากษ์วิจารณ์โครงการเชื่อมปากมดูล

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University